

tak, a sértődött Vikár azonban tekintélye révén elérte, hogy az ő nevét is feltüntessék fordítóként a plakátokon és műsorfüzeteken. Varga P. Ildikó bemutatja, hogyan válik a fordítói szerzőségről folytatott vita kultúrdiplomáciai ügyvé, s milyen szerepet kap ebben a manipuláció.

A kötetet záró, *Önkultuszépítés mint marketingstratégia* című izgalmas fejezet egyebek között azt vizsgálja, hogyan járult hozzá Vikár önmenedzselése (melynek a korábbi fordító, Barna Ferdinánd lejárata is a része volt) ahhoz, miként ítéli meg a mai olvasóközönség a Kalevala magyartításait. A Vikárról mint nyelvzseniről szóló anekdota révén még tovább erősödik az a kultusz, melyet Vikár magának felépített.

Vikárt először 1945-ben Dunavecscén temették el, majd újratemették 1948-ban, amikor a Farkasréti temetőben kapott díszsírhelyet a fővárostól. A Vikár-hatástörténet fontos eleme az újratemetés, melynek, amint arra a szerző rámutatott, „az új pártpolitikai paradigmába illeszthetőség” is a tétje volt.

Polgár Anikó

Weber, Samuel: Preexisting Conditions. Recounting the Plague. New York, Zone Books, 2022. ISBN 9781942130727 (hardback) / 9781942130734 (ebook)

Ötéves a Covid-járvány. A kitörése óta eltelt időszakban számos alkotás, irodalmi mű, film stb., illetve történeti és kultúratudományi munka foglalkozott a világjárványok kulturális hatásaival. Samuel Weber *Preexisting Conditions* című könyve egyike azoknak a nagyszabású, egyben ösztönző vállalkozásoknak, melyek létrejötté a Covid-19-hez (is) kötődik. A szerző az előszóban ki is tér erre a szituációra, megemlítve egy konkrét egyetemi szemináriumhoz fűződő diskurzust, amely számára Albert Camus *A pestis* című kulcsregé-

nyének újraolvasásában nyilvánult meg. A regénnyel, az irodalmi fikcióval, majd pár hétre rá a konkrét járványtapasztalattal való szembesülés elindított (vagy beteljesített) egy folyamatot számára, amely a járványok, a járványfikciók és az emberi történelem összefonódásának újragondolását eredményezte.

Mindez aztán egy igen különleges és megfontolt, bátran kijelenthető, hogy megkevlhetetlen koncepcióként öltött alakot, melyet Weber így fogalmaz meg: „Az olyan katasztrófákkal ellentétben azonban, mint a cunamik, földrengések, vulkánkitörések és asztrális ütközések, a járványok megjelenése és fejlődése nem csupán természeti okokra, hanem a már meglévő társadalmi körülményekre is reagál. Ha a járványok előfordulását hagyományosan »látogatásként« írkják le, akkor a járványok és a már létező körülmények közötti kapcsolat azt mutatja, hogy meghívott látogatók, még akkor is, ha a meghívás minden, csak nem szándékos, önkéntes vagy egyértelmű. A pestiseket az általuk meglátogatott helyek sajátos, sőt szinguláris »előfeltételei« hívják meg. Ahogy a »látogatás« fogalma is sugallja, a csapások mindig mozgásban vannak. Az általuk kiváltott válaszoknak figyelembe kell venniük ezt a mobilitást.” (11. p.)

A könyv lényegében a járványokat lehetővé tevő preegzisztens (kb. előzetesen adott, meglévő vagy fennálló) állapotokra és válaszreakciókra (pl. az izolációra és következményeire) fókuszál, miközben a választott irodalmi művek elemzésén keresztül felnyitja a járványok nyelvi és kulturális kontextusát, felvázolva egy kultúrorvostani irodalomtörténetként is olvasható interpretációs hálózatot. A mintázatban a testamentaritás komplementer fogalmi rendszereket feltételez, melyekben a fizikai világ és a lingvisztikai kód, az egyedi és az általános, az egyéni és a közösségi, az elszigetelt és a nyilvános stb. kapcsolódik össze vagy cserélődik fel az aktuális járványdinamika fényében. „Itt – írja a szerző – a »pes-

tis» különböző megnyilvánulásait vizsgáljuk meg az emberi és környezeti feltételek pályáján belül, ahogyan azt a nyugati hagyomány írói dokumentálták, akik egy népesség közös halandóságával való szembesülését vizsgálták, ami egyben közös életük tanúságtételének is bizonyul.” (13. p.) Ennek megfelelően Weber koncepciója – és ez nem paradoxon – metonimikusan fogja át a nyugati kultúra járványtörténeteinek spektrumát.

A *Preexisting Conditions* a *The Local and the General* című fejezettel kezdődik, amely elsőrangú kezdőpontnak, egyben alapnak bizonyul. A kiindulópont a Covid-19, illetve a bakteriális és a vírus okozta fertőzés közti különbség. Mivel a Covid-19 minden idők legjobban dokumentált járványa, számos olyan következtetés vonható le a nyilvános adatok alapján, melyek egyrészt visszamenőleges érvényűek, másrészt modellértékűek lehetnek a további járványok tanulmányozásakor. Az egyik legegyszerűbb ezek közül talán az, hogy a fertőzésnek való kitettség különböző mértékben érint különböző (társadalmi) csoportokat, ahogyan a halálozásnak sem teljesen azonosak az esélyei.

Weber szerint: „Itt, mint másutt, a Covid-19-nek, akárcsak az azt megelőző járványoknak, kinyilatkoztató funkciója van: pontosan a betegségre való fogékonyságot és sebezhetőséget megkülönböztető »előfeltételek« létezését tárja fel. Mindenki halandó, de nem mindenki egyformán halandó. Vagy inkább nem mindenki ugyanolyan módon halandó. Így nem véletlen, hogy a Covid-19 megjelenése katalizátorként szolgált a társadalmi és gazdasági egyenlőtlenségek előfeltételei elleni tiltakozó mozgalmak ösztönzésére.” (19. p.) Ez a változó, de számos antropológiai állandót is tartalmazó feltételrendszer előkészítette a világjárványok kialakulását a fekete haláltól a spagnyolnáthán és a HIV-fertőzésen át a Covid-19-ig.

Webernek az ismétléssel, a rezonanciával és a várakozással kapcsolatos pontos megfigyelései már az előszóban is kiegészülnek egy irodalmi párhuzammal (ahol a szerző ismét Camus regényére utal), majd Walter Benjamin híres, a poszttraumatikus stressz szindrómával foglalkozó esszéje (*The Storyteller*) kerül szóba, amely arra a kérdésre ad választ, hogy az emberek miért mesélnek történeteket a járványokról. Weber ezután kilenc fejezetben beszél el, elemzi a járványirodalom gondosan megválasztott csomópontjait. A mintázatban a Biblia után Thuküdidész, Boccaccio, Luther, Defoe, Kleist, Artaud, Camus és Hölderlin írásai kerülnek fókuszba, melyek különböző korokban reagáltak a járványok kísérőjelenségeire, antropológiai és kulturális faktoraira, a preegzisztens állapotok kardinális tényezőire.

A fejezetek külön-külön is bevilágítják a járványszituációk által inspirált (alternatív) politikai gyakorlatokat, együttesen pedig elbeszéli a nyugati kultúra pandémiai töréspontjainak nagyon is összefüggő történetét. Weber könyve mértékadó teljesítmény, amely alapvető hozzájárulás a járványdiskurzusok megértéséhez. Szempontrendszeréből következően ugyanakkor arra is alkalmas, hogy megalapozza és élénkítse a járványirodalom legfrissebb fejezetének tanulmányozását; a Covid-19 idején született művek közül főként azokat (mint pl. Orhan Pamuk *A pestis éjszakái* című regénye), melyek komplex módon viszonyulnak valamely aktuális járvány temporális, de részben ismerős dinamikájához. Végezetül, a *Preexisting Conditions* megmutatja azt is, hogy az identitásainkat – az írás közbejöttével – miként értelmezhetjük a biopolitika és a bio-poétika köztes termékeként.

H. Nagy Péter